

בבא מציעא פרק שני - שאלות בקיאות

חורף תשפ"א

הקדמה

השאלות מאורגנות לפי נושאים, ולכן אינן בהכרח לפי סדר הגמרא. בדרך-כלל, התשובה כוללת חילוקים או דעות שונות; יש לציין אותם בקצרה, ואם הגמ' מכריעה כדעה מסוימת יש לציין זאת. בהצלחה!

1. יאוש־בעלים (כא.-כה: כו:)

(א) מה הביטוי־החיצוני המובהק לַיְאוּשׁ? שנשמע אומר נִי לַחֲסֵרוֹן כִּיסִי. (כג.)
(ב) מה מאפיין, בדרך־כלל, חפצים שפְּרָה־הסתם בעליהם התיימשו מהם? אין להם סימן, ולכן בעליהם התיימשו משישבו אליו. (רש"י כא.)

(ג) דין "זוטו של ים" - מהו, ומה מְקוֹרוֹ? תן דוגמאות. האם כאשר "הבעלים מְרַדְּפִין" יש לזה השפעה על הדין? חפץ שֶׁקָּטַף נהר וכיו"ב, שהולך לאבדון - הוא של מוצאו ואפילו יש בו סימן ("אֶשְׁרֵי־תֵאבֵד מִמֶּנּוּ". כא: כב:). דוגמאות נוספות - בשר שחטפו עוף דורס (כד:); זוזים שאבדו בחול, אע"פ שהמאבד מסנן אותו (כו:). ואם יכול בעליו להציל בדוחק (וכגון בנהר שיש בו סקרים; כד:) ורודף אחריו לא התיימש. (כב.)

(ד) מהו "יאוש שלא מדעת", והאם נחשב יאוש? מציאה שמסתמא יתיימש בעליה כשדע שגפלה ממנו, אך עדיין לא ידע בעליו שנפל. לדעת רבא נחשב יאוש, לדעת אביי אינו נחשב יאוש וכן ה'לכה'. (כא:--כב:)

(ה) הָבֵא ארבע דוגמאות שזכרו בגמ' לדברים שפְּרָה־הסתם הבעלים הבחין בנפילתם, והסבר מדוע. מעות מפוזרים - אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה; וכן לשונות של ארגמן; עיגולי דבילה וככרות נחתום - כבדים; תאנים תחת תאנה הנוטה לדרך - יודע שנושרות, נמאסות. (כא:)

(ו) "מצא פירות מפוזרין". בגמ' נידון יחס הפמות והשטח, לאורם של שני קריטריונים שהוזכרו, מה הם? פֶּרֶט גם את 5 המקרים שנידונו בגמ'. באיזה מקרה הדין ידוע לגמ' ומדוע אינו יאוש שלא מדעת? הקריטריונים: הפמות והשטח. קב בארבע אמות, בשעת איסוף גרנות, הוא כהפקר (אבדה מדעת), ולכן אינו יאוש שלא מדעת. לא נפשטו - חצי קב בשתי אמות, קביים בשמונה אמות; קב שומשום, או תמרים ורימונים בארבע אמות. (כא.)

(ז) המגביה אבדה שיש בה סימן ואח"כ שָׁמַע את בעליה מתיימש - האם זכה בה? נמק! לא זכה, דבאיסורא אתיא לידיה. (כא:)

(ח) הָבֵא ארבעה מקרים שהמגביה אבדה שיש בה סימן זכה בה. נמצאה בזוטו של ים; מטבע שיש בה סימן; נמצאה במקום שיש בו רוב גויים; אבידה שברור שעבר עליה זמן רב (צמחו עשבים או חלודה); המתין עד שהתיימשו ואח"כ הגביה. (כא: כב: כג: כד: כו:)

(ט) האם "תמרי דזיקא" מותרות? מותרות, אח"כ ידוע שהן של יתומים (שאינן מחילתם מחילה) או מוקפות בגדר אבנים (להשתמר מן הרמשים). (כב:)

י) "כלי אנפוריא" - מהם ומה דינם? (הזכר גם דין תי"ח.) כלי קדש שלא שבעתו העין; לדעת ר' שמעון בן אלעזר המוצא א"צ להכריז, שאין בו סימן; ואמנם לת"ח (שאינו משנה בדבריו אלא בדרכי שלום וצניעות) נועי' גם שבת קיד. וחולין מד: [מחזירים אבדה בטביעות עין, אך כלי זה לא שבעתו העין (ולרבנן אעפ"כ יש להכריז, שמא יש לת"ח טביעות עין בו; תוס']. (כג.)

יא) מצא בשווקים ובמקום שרבים מצויים - מה הדין? ביחס למחלוקת התנאים, הגמי' מעלה 5 ספקות, מהם? בפשטות, נראה שהספקות לא נפשטו; מה, בכל זאת, אפשר להעלות להלכה מן הסוגיה? לדעת ר"ש בן אלעזר הרי אלו שלו (אפילו יש סימן). לא נפשט האם גם כשהרוב יהודים, והאם חכמים חולקים עליו, וא"כ האם אף כשהרוב גויים, וא"כ האם הלכה כמוהו, והאם אף כשהרוב יהודים. נטיית הסוגיה שלקלחה כשהרוב גויים זכה המוצא (רב אסי, שמואל, ר"נ ור' אמי) מעיקר הדין; וכשהרוב יהודים חייב להכריז (רב אסי). (כד.)

יב) מצא במקום שרובו גויים, ובא יהודי ונתן סימן - האם יחזיר לו? מעיקר הדין א"צ (כרשב"א וקלחה, ואולי חכמים חולקים); אך למעשה הורה שמואל לרב יהודה שיחזיר, לפניו משורת הדין. (כד.; ועיי' ל:)

יג) מצא מעות מסודרות - האם בכל אופן חייב להכריז? באיזה אופן חלקו אמוראים, ובאיזה לא נפשט? 3 מטבעות זו על זו, מסודרות כמגדל (הרחבה למטה) - חייב להכריז. באותו הגודל - לדעת ר' חנינא א"צ להכריז, ולדעת ר' יוחנן יכריז (מצאתי מטבעות). מסודרות בצורות, כאבני בית קוליס (1 על 2) - יכריז; צורות אחרות - לא נפשט. רב נחמן: כל שיכול לתחוב קיסם ולנטלן יחד, כגון שעשויות כמדדנות - יכריז. (כה.)

יד) כלי ולפניו פירות (או מעות), מתי חייב להכריז ומתי זכה בהם (חילוקי הגמי', ע"פ רש"י)? יש שחייב להכריז. ויש שהם שלו - רב זביד: בפשתן; ר"פ: אף בפירות, כשאין פירות בפלי; ואב"א: ופתח הכלי אינו כלפיהם; ואב"א: או שיש לכלי שפה. (כה.)

טו) ראה מטבע שנפלה מפין שני אנשים, או שלושה, שהלכו יחד - האם חייב להחזיר? פירט! ראה מטבע שנפלה מפין 2 אנשים שהלכו יחד - חייב להחזיר. רב נחמן: נפלה מ-3 - שלו (המאבד התייאש, שאמר בפניהם ואין בידו להשיבם). רבא: ואם שווה 3 פרוטות או יותר (ואולי הם שותפים ואין יאוש) - וי"א 2 (ואולי שותפים ואחד מחל חלקו) - חייב להחזיר. (כו.)

2. סימנים וגדריהם (כז.-כח. כב.-כג: כה:)

א) לשם מה הזכירה התורה בעניין אבדה שור, חמור, שה ושמלה? שור - שיחזיר אפילו שער קצה זנבו; חמור - שמחזיר חמור אף בסימני האפק; שה - נשאר קשה; שמלה - דברי שיש בו סימנים ויש לו תובעים. (כז.)

ב) סימנים - דאורייתא או דרבנן? למאי נפק"מ? ה"ש בגמי' מסקנה בשאלה זו? נפק"מ להחזיר גט"אשה ע"פ סימנים (כו:). בפרקנו לא נפשט (עיי' רא"ש סי' יג) [ובפרק הקודם רב אשי עדיין הסתפק בזה (יח:)], אך רבא צידד שהם דאורייתא. (כח.) [וכך נקט ר' אבא (חולין עט:). אך ביבמות (קכ:)] לשון ב' דרבא הם דרבנן, ולאביי מחלוקת תנאים לגבי שומה.

ג) איזה סוג סימנים נידון בגמי' (בשאלה הקודמת), ולגבי אלו סוגי סימנים אין ספק? לעיל דנו בסימן בינוני. ישנו סימן מובהק, כגון מידות מדויקות (כח:). [או יקב בצד אות פלונית] (לעיל יח: ע"ש) - ודאי שהוא מן התורה. וישנו סימן קלוגש, כמו 'חיוורי' ו'סומקי', שאינו סימן אף לא מדרבנן (תוס' כז: ור"ר [אך עיי' שטמ"ק כז: בשם ראב"ד, ובדעת רש"י עיי' חקרי לב אה"ע יב, שהוא כראב"ד וי"א כתוס']).

ד) כיצד יש להכריע כאשר לפנינו סימנים ומולם עֲדִים? סימנים מול סימנים ועד אחד? סימנים ועדים - יינתן לבעל העדים. סימנים וסימנים ועד אחד - יהא מונח (עד אחר כמאן דליתיה). (כח.)

ה) כיצד יש להכריע כאשר בא אחד ומסר מידת האורך כסימן, ובא אחר ומסר מידת רוחב? מידות אורך ורוחב, כנגד סְכוּמָן או כנגד משקל? מידת האורך עדיפה על מידת הרוחב. המשקל עדיף על מידות אורך ורוחב, והם עדיפים על סְכוּמָן אורך ורוחב. (כח.)

ו) סימן העשוי להידרס, האם נחשב סימן? הבא דוגמאות לסימן כזה. רבה: אינו סימן; רבא: סימן (וכן פסק רב זביד בשמו להלכה). דוגמאות: עֲמָרִים קטנים ברה"ר; ככרות של בעה"ב ברה"ר שמצויים בה בהמות וכלבים או למי"ד מעבירין על האֲבָלִים. (כב: -כג.)

ז) האם מקום־המְצִיאה הוא סימן? לדעת רבה ורב נחמן לא. ולדעת רבא נחשב סימן (ואינו מכריז מהי האבדה אלא המקום). רב מרי: אך לא חבית על שפת הנהר, וללשון ב אפילו פְּנֵן מקומה המדויק (רבי'ם שם ואולי של אחר). (כב: -כג.)

ח) תן שתי דוגמאות לסימן העשוי לבוא מְאֵלִיו. האם הוא סימן? עיגול־דְּבֵלָה ובתוכו חרס, ככר־לחם ובתוכו מעות. הוא סימן; ותיק חולק. (כג.)

ט) משקל, מידה, מניין, קשר וצורת־חיתוך - האם כל אחד מהם סימן? האם תנמיד? סימן; וא"כ הם סטנדרטיים. (כג.)

י) מצא מטבע, ובא אדם ונתן בה סימנים - האם יחזיר לו? ומה הדין אם שָׁמוּ כתוב עליה? מדוע? פטור מלהחזיר, אפילו שָׁמוּ כתוב עליה; שאין סימן למטבע, שלהוצאה עומדת. (כה:).

3. הגדרת אבדה (כה: -כו: ל: -לא. לב. כא: כג:)

א) מצא כלי באשפה, מה הדין? כתוב 3 חילוקים. מגולה - נוטל ומכריז. מכוסה - לא ייגע בו (הונח מדעת במקום משתמר קצת); ויש שבכ"ז נוטל ומכריז - רב זביד: סיפנים וכיו"ב שהושלכו בטעות; רב פפא: באשפה שאינה עומדת לפיניו ונמלך לפנותה. (כה:)

ב) "סֶפֶק הינוח" - תן דוגמה. מה הדין (לכתחילה ודיעבד)? מצא מאחורי גדר גוזלים קשורים כנהוג ומדדים (שאינו סימן). לא ייגע בהם, שספק אם הניחם שם הבעלים; ואם לקח - לא יחזיר. (כה:)

ג) חֶפֶץ חלוד מאוד, שהונח בגל־אבנים או בחור שֶׁבָּקִיר ישן - מה דינו, ומדוע? של המוצא; שיכול לומר של אמוךיים הם. (כה:)

ד) מצא (את הנ"ל) בחור שֶׁבָּקִיר חֲדָשׁ - כתוב את חילוקי הדין. אם מוכח מְפוּנֵן הנתנו מהיכן הונח, מתוך הבית או מרה"ר - יהיה של בעה"ב או של המוצא (בהתאמה). אחרת - תלוי באיזה צד של עובי הקיר נמצא. ואם החור מלא בו בשני צְדָיו - חולקים, ואפילו משופע. (כו.)

ה) חמור או פרה רועים בדרך - האם זו אבדה שמחויב בהִשְׁבָּתָה? ומה דין חמור וכליו הפוכים, פרה רצה בין כרמים? חמור או פרה רועים בדרך - אין זו אבדה, אא"כ הוא בלילה, או 3 ימים השֶׁפֶם והערב. חמור וכליו הפוכים, פרה רצה בין הכרמים (שנפצעת) - חייב בהשבתה (ל: -לא.)

ו) מצא פרה רועה בין כרמים, מה הדין? אינה אבדה, אך מפני אבדת הפרס חייב להוציאה (רבא); חוץ מפרמי גוי במקום שאינו עשוי להרגה. (לא.)

ז) מה דין פרה רצה בדרך? אביי: אבדה; רבא: לא כשפניק לעיר. (לא.)

ח) מצאה ברפת או ברה"ר - מה הדין, ובאיזו מציאות מדובר? ברפת שאינה מעולה אך אינה מְתַעֶה לברוח - אינה אבדה; ברה"ר - חייב. ר' יצחק: כל זה מדובר בתוך התחום; וי"א: דווקא חוץ לתחום. (לב.)

ט) ארבעה מקרים בפרקנו נקראו "אבדה מדעת". מה הם? תבואה מפוזרת קב בארבע אמות בעת איסוף גרנות (כא.); חבית יין פתוחה בחוץ וברור שנחשים ורמשים ישתו ממנה (כג.); המניח באשפה העשויה להתפנות (כה.); פרה רועה בכרם גוי והתרו בבעליה. (לא.) [ישנו מקרה חמישי בב"ב פז: תפץ שנמסר לילד קטן].

4. בגדרי המצווה ובמקורותיה (כו: ל.: לא. לב. לג.)

א) מתי עובר על "לא תוכל להתעלם", ומתי על "לא תגזל"? "לא תוכל להתעלם" - כשלא נטלה (מיד או בכלל), או שנטלה כדי לגולה (אם נזל - אף שהחזיר אחר יאוש - מתנה היא ולא תיקן). "ולא תגזל" - כשנטלה לגולה, לפני יאוש. (כו:)

ב) העשה "השם תשיבם" - מתי עוברים עליו עם שני הלאווים הנ"ל, ומתי עוברים עליו לבדו? נטלה לפני יאוש ע"מ לגולה - עבר בכולן. נטלה להחזירה ואחרי האיש התכוון לגולה - עליו לבדו. (כו:)

ג) מהיכן נלמד פטור פחות משווה פרוטה? יש בזה שתי דעות, למאי נפק"מ? לרבנן "אשר תאבד", ולרבי יהודה "ומצאתה". אביי: אין נפק"מ; רבא: נפק"מ בפרוטה שהוזלה והתייקרה (לר' יהודה צריך שתהיה שווה פרוטה מאז האבדה ועד המציאה). (כו:)

ד) היתנה האבדה שווה פרוטה והוזלה, או פחות מפרוטה והתייקרה - מה דינה? פטור. שמודים שצריכה להיות שווה פרוטה גם בשעת האבדה ("אשר תאבד") וגם בשעת המציאה ("ומצאתה"). (כו:)

ה) "והתעלמתי" פעמים שאתה מתעלם - אלו שלושה מקרים הביאה הגמ' בזה? לאיזה מהם נצרך הפסוק, למסקנה, ומניין נלמדים השניים האחרים? כהן והיא בבית הקברות (אין עשה דוחה לארועשה; אין דוחים איסור מפני ממון); זקן ואינה לפי כבודו ("והתעלמתי"); מלאכתו מרובה משל חברו ("לא יהיה בך אביון" שלך קודם). (ל:)

ו) מה גדרו של "זקן ואינה לפי כבודו"? ומה הדין אם "הפישתה"? במצווה אחרת בפרקנו נאמר ש"זקן ואינה לפי כבודו" חייב; מהי? רבא: שאלו היה שלו לא היה מרים וכן בפריקה וטעינה. מכבודו ליטול בשדה ולא בעיר - תיקן. רבה: נתן בה הפאה (להשיבה, רש"י) - התחייב בהשבתה. בקברת מת מצוה - גם זקן חייב. (ל:)

ז) מעשה ברבי ישמעאל ב"ר יוסי שפגש איש נושא מטען עצים. ר' ישמעאל עשה שני דברים שלא לפי ההלכה הפשוטה. מהם, ומדוע עשה כן? א) קנה את העצים מן האיש פעמיים, אף שהיה זקן ואינה לפי כבודו, והיה פטור מלעזור לו - לפניו משורת הדין; ב) הפקיר את העצים, כדי שלא יכשלו אנשים בגול (בפעם השנייה "לכולם חוץ ממך", הפקר שאינו חל - כדי למנוע מן האיש לזכות בהם שוב). (ל:)

ח) מהי "אבדת קרקע"? הבא שתי דוגמאות! מהיכן נלמד דין זה? מים שוטפים ובאים אל שדה חברו; פרה רועה בין הפרמים. המקור "לכל אבדת אחיד". (לא.)

ט) מצא בבית הקברות, אמר לו אביו 'הטמאי' (והוא כהן), או 'אל תחזירי' - האם ישמע לו? מה המקור לזה? לא ישמע לו, שנאמר "איש אמו ואביו תיראו... אני ה'": כולכם חייבין בכבודי (נצרך ללימוד מיוחד דס"א לציית כי הוקש כבוד ההורים לכבוד הקב"ה). (לב:)

י) אבדת אביו ואבדת רבו - איזו קודמת? אבדת רבו, שהביאו לחיי העוה"ב, אא"כ אביו חכם. (לג:)

יא) אבדתו ואבדת אביו (או רבו), איזו קודמת? מה המקור, וכיצד מומלץ לנהוג? אבדתו קודמת לכל אבדה אחרת ("אפס כי לא יהיה בך אביון"), אם כי מומלץ שלא להקפיד על שורת הדין בזה, כדברי רב: כל המקיים בעצמו כן - סוף בא לידי כך. (לג:)

יב) מהי הגדרת רבנו לעניין הנ"ל? ר' מאיר: שלמדו תלמוד (לא מקרא ומשנה); ר' יהודה: שרוב חכמתו ממנו (אם מקרא, אם משנה, אם תלמוד - רש"י); ר' יוסי: אפילו למד ממנו במשנה אחת. לקלכה - ר' יוחנן: כר' יהודה; רב ששת: כר' יוסי; וכך נהג שמואל לעניין קריעה. עולא: ת"ח שבבבל עומדים זה לכבוד זה, אך לעניין אבדה (מול אבדת אביו) - רק רבנו המובהק, כר' יהודה. (לג.)

5. ההכרזה וההשבה (כח.: לא. נב: כה.).

א) מה נוסח ההכרזה על האבדה? רב יהודה: 'מצאתי אבדה' (מחשש לרמאים); רב נחמן: 'מצאתי גלימה' (כלומר, שם החפץ). (כח:)

ב) מהו זמן ההכרזה, ועד מתי עליו להכריז? ר"מ: עד שיגיעו הגרים בסביבת מקום מציאתה. ר' יהודה: פרגלים, 3 רגלים (בראשונים מכריז 'ראשון וישני'), ואחרי האחרון 7 ימים (שילך כל אחד ויבדוק ויחזור ויכריז שאיבד). (כח:)

ג) היכן מכריז? (הבהן בין שלוש תקופות היסטוריות) בירושלים היתה 'אבן טועין' ושם היו מכריזים. מן החורבן, תיקנו להכריז בבתי כנסת ובבתי מדרש. ומשגורה המלכות (הפרסית) שכל מציאה למלך - מודיע לשכניו ולמיוזעיו ודי בכך. (כח:)

ד) "כריכות... ברשות היחיד נוטל ומכריז". מה מכריז? באיזו מחלוקת הדבר תלוי? לרבה יש בהן סימן, ואותו מכריז; לרבא אין בהן סימן, ומכריז את מקום מציאתו (מצאתי חפץ במקום פלוני, רש"י; ולתוס' מכריז את האבדה והמאבד צריך לומר את המקום). והדבר תלוי במחלוקת לגבי סימן העשוי להידרס (לרבא, שנחשב סימן, אין להעמיד את המשנה בשיש סימן, שא"כ יקשה מדוע כריכות ברה"ר הן שלו) וכן לגבי מקום, דעת רבה שאינו סימן (ולכן אי אפשר להעמיד את המשנה כשאין סימן, שא"כ מדוע ברה"ר חייב להכריז?) ודעת רבא שזהו זה סימן. (כב:)

ה) מצא שלושה מטבעות זה על זה, מה מכריז? 'מצאתי מטבעות' (רבינא. ודווקא בשלושה, אך בשניים אין המניין סימן, שמיעוט 'מטבעות' שניים). (כה. ורש"י)

ו) "אמר את האבדה ולא אמר סימניה - לא יתן לו". כתוב את שני הפירושים שהביאה הגמ' למשפט זה. לרב יהודה, שמכריז 'מצאתי אבדה' - בא אדם ואמר מהי האבדה אך לא נתן סימנים - אין מחזירים לו. לרב נחמן, שמכריז 'מצאתי גלימה' - בא אדם ונתן סימנים קלושים - אין להחזיר לו. (כח:)

ז) היתכן שיבוא אדם ויתן סימנים, וסימניו אמת, ואעפ"כ אין להחזיר לו? אדם שמוכר כרמאי. (כח:)

ח) מה תיקנו "משורבו הרמאי"? בהקשר לנ"ל מובא בגמ' מעשה; מהו, ומה הדין (בדיני עדות) המתחדש ממנו? תיקנו שהבא לתת סימנים באבדה צריך להביא עדים שאינו רמאי, ורק כך מחזירים לו. לאבי רב פפא אבד חמור, ונמצא, ובא הדבר לפני רבה ב"ר הונא, שהורה לו להביא עדים שאינו רמאי. הביא עדים. רבב"ה שאלם: הידעתם שהוא רמאי? והשיבוהו: כן! אבי רב פפא נועק, והעדים תיקנו את דבריהם: התכוונו שאיך רמאי! אמר רבב"ה: מסתבר שאדם אינו מביא עדים לרעתו, ויש לקבל את תיקונם. (כח:)

ט) החזירה וברחה - האם חייב להחזירה שוב? עד כמה? מהו מקור הדין? חייב להחזירה שוב ושוב; "הש"ב" משמע אפילו 100 פעמים. (לא:)

י) אבדה אפשר להחזיר "לגיתנו ולחורבתנו". מה המציאות, ומה החידוש של דין זה? רשותו המשתמרת; וקמ"ל שא"צ דעתו ואפשר להחזיר לשם בלי להודיעו ("תשיבם"). (לא:)

6. טיפול באבדה (כח.: ל. לא:).

א) שומר אבדה, מה גדרו? רבה: שומר חינם; רב יוסף: שומר שכר. (כט:)

ב) מה למדים מהפסוק 'וְהִשְׁבֵּתוּ לוֹ'?! קָאָה הֵיאֵךְ תְּשִׁיבֵנוּ לוֹ - הַפְעֵל שִׁיקוּל דַּעַת, שְׁלֵא לַגְרוּם בְּזֵה נֹזֵק מְרוּבָה עַל הַתּוֹעֵלֶת שֶׁבְּהֶשְׁבָּהָ, שְׁלֵא יִחְסַר אֶת הַהִשְׁבָּה בְּכַךְ שִׁיאֲכִיל דְּמֵי עֵגֶל לַעֲגָלִים שְׂמֵצָא, דְּמֵי תַרְנַגּוּל לַתְּרַנַּגּוּלִים וְכוּ'.

ג) כמה זמן צריך לטפל בבעלי חיים? (הבחן בין: חמור, פרה ותרנגולות / עגל וסייח {יש/אין מרעה} / אווז ותרנגול {קטן/גדול}) ומה יעשה בהם אחרי כן? פרה, חמור, תרנגולות - כל שעובד כנגד הוצאות אכילתו - 12 חודש. עגל וסייח - 3 חודשים, וכשאין מרעה 30 יום. אווזים ותרנגולים זכרים גדולים - 3 ימים; קטנים - 30 (עפ"י רש"י, ולפי ר"ח הדין הוא הפוך: גדולים - 30 יום, קטנים - שלושה ימים). (כח:).

ד) מכר את האבדה. האם רשאי להשתמש בכסף? כיצד זה משפיע על אחריותו במקרה שהכסף אבד ממנו? ואם לא השתמש בו? ר' טרפון: יכול להשתמש, ולכן אם אבדו (לרב יוסף - אפילו באונס) חייב (אף ללא שימוש, נעשה כשואל); ר' עקיבא: לא ישתמש, ואם אבדו (לרב יוסף באונס, כטביעת ספינתו) פטור. והלכה כר' טרפון (שמואל), אך לא כשמצא מעות (רב הונא). (כח: -כט:).

ה) מה הטיפול המוטל על המוצא ספר? (פרט ככל שתוכל) עליו לקרוא בו, או לגלול, לפרקים (ר'אב"י, סתימת משנתנו: פעם ב-30 יום; תנא: ב-12 חודש; סומכוס: קָשָׁן 12 חודש וקדש 1). לא יקראו בו 2 באותו ענין (רש"י) או 3, ולא ילמד דבר קדש, ולא יתרגם או יקרא שנית, ולא יפתח יותר מ-3 עמודות יחד או לצרכו. ואסור להשאיל לאחר, אפילו ס"ת. (כט:).

ו) מה הטיפול המוטל על המוצא בגד? האם יִשְׁטַח אותו? (התייחס למקרים שונים. איזה מקרה ספק בגמי?) עליו למערו פעם ב-30 יום. אך מזיק ניעור - א] בכל יום; ב] ב-2 אנשים; ג] במקל; ד] בנגד צמר (רש"י). ושוטחו, אך לא לכבודו. גם לכבודו וגם לצורך הנגד - לא נפשט; ובפני אורחים ודאי שלא (חשש גנבים; עין הרע). (כט: -ל:).

ז) המוצא כלי עץ ונחושת, האם ישתמש בהם? ומה הדין בכלי כסף, בכלי זהב וזכוכית, ובמגרפה ובקרדום? ישתמש בהם לפרקים (לא באש), ובכלי כסף - בצונן בלבד. מגרפה וקרדום - רק ברך. כלי זהב וזכוכית - לא ישתמש. (ל:).

ח) מצא תפילין בשוק - מה הדין, ומדוע? שם דמיהן ומניחם מיד, שמצויים לקנות. (כט:).

ט) בטל ממלאכתו בהיותו עסוק בטיפול באבדה שמצא, האם זכאי לפיצוי? פרט! לא יקבל שכר מלא על אותו זמן, אלא כפועל כמוהו הבטל ממלאכתו למלאכה קלה. אך יכול להתנות מראש בפני ב"ד (3) שיקבל שכר שלם; ואם אין ב"ד פטור מהשבה. (לא:).

7. פריקה וטעינה (לא. לב. לג.)

א) מדוע נכתבה גם פריקה וגם טעינה? האם "מסיימי קראי"? הסבר! לכאורה לא היתה צריכה פריקה להיכתב, שהיא ק"ו מטעינה; ולמה נכתבה? ללמד: פריקה בחינם, טעינה בשכר. אך לדעת ר' שמעון "לא מסיימי קראי", ואלמלא נכתבו שניהם היה ניתן להבין רק אחד מהם (פריקה), ולכן הוצרכו להיכתב שניהם. (ולרבנן "מסיימי קראי", בפריקה "רובץ תחת משאו" ובטעינה "נופלין בדרך" הם והפסוק). (לב:).

ב) כתוב הבדל בולט (בדין) בין פריקה ובין טעינה. האם הוא מוסכם? פריקה בחינם, טעינה בשכר. ר' שמעון חולק, ששניהם בחינם; והטעמים כבר התבארו בסמוך (לב:). ולר' יוסי הגלילי (כרבנן בעניין זה) נדרש מ"תחת משאו" ולא מפורק. (לג:).

ג) האם צער בעלי חיים דאורייתא? כיצד ביקש רבא להוכיח זאת? רבא ביקש להוכיח מדברי ת"ק ור"ש, ששניהם מסכימים שמצוות פריקה פשוטה יותר והיתה נלמדת בק"ו מטעינה (אף לר"ש, לר' "מסיימי קראי") - שצער בע"ח דאורייתא. וחולקים בזה תנאים - לדעת ת"ק ור"ש לפי רבא, [רב ותנא, שבת קכח:], דאורייתא. ומנגד דעת ר' יוסי הגלילי כאן [ורבן גמליאל, שבת קנד:]: דרבנן. (לב:).

ד) מאימתי (מאיזה מרחק) מתחייב בפריקה ובטעינה? אחד משְׁבַעֲזִמְחָצָה במיל = ריס (לג).
ה) "עֶזְבֵּי תַעֲזֹב" (פריקה), "הֶקֶם תִּקְיָם" (טעינה) - אלו שתי הלכות (שוות בפריקה
ובטעינה) נלמדות מְצַמְדֵי־הַמַּלִּים הללו: חייב אפילו מספר פעמים ("עֶזְבֵּי", "הֶקֶם"); ואף שאין
בעליו שם ("תַעֲזֹב", "תִּקְיָם"). (לא. לב.)

ו) ר' יוסי הגלילי פוטר מפריקה בכ-5 מקרים. מה הפלל שלו, ומהם המקרים? הפלל
הוא - התיאור שבפסוקים הוא דווקא, ולמעט - כשהמשא שעליו אינו סביר ("תַתַּחַת מִשְׁאֵי"), או משא אסור
כגון יין נסך; וכן בחמור שעומד, או רגיל לרבץ ("רֹבֵץ"); במשא של ישראל על בהמת גוי (ומודה שמטפל בה
כשיש אִיבָה). (לב.-לג.)

ז) האם מטפלים בבהמת גוי? מהן שתי הסיבות (האפשריות) לכך? ומה הדין
כשהמטען של יהודי? מטפלים, משום איבה; ובפריקה גם צער בעלי חיים (לרבנן). כשהמטען של יהודי
פטור לר"י הגלילי (ע"י תוס' רא"ש ורשב"א). (לב.)

ח) האם חייבים לטפל כאשר הבעלים יושב בצד? אינו שם? זקן או חולה? פטור
כשהבעלים מסרב להשתתף ("עמו"), ולרבנן חייב בפריקה (צער בע"ח) ובשכר (לב.). הבעלים אינו שם - חייב
לטפל בה (לא.). וכן כשהבעלים זקן או חולה. (לב.)

ט) איזו הלכה בדיני פריקה וטעינה מנומקת ב"כדי לכוף את צרו"? אוהב לפרוק ושונא
לטעון - מצווה לעזור לשונא. (לב.)

י) האם על הטוען ללוות את הבהמה אח"כ? באלו תנאים? אחרי שטען מְלֻוְהוּ עד פרסה,
בשכר. (לג.)

8. שונות

א) המילה "יתן" והמילה "עבד" נדרשו בפרקנו באופן דומה. באלו דינים מדובר,
ומהי הדרשה? לשון זו מורה על כך שאין צורך שהפעולה תיעשה באופן יזום, אלא די שנעשתה ונוח לו
בה. "יתן" - הכשר פירות, ע"י נגיעת משקין, לקבל טומאה (כב.); "עבד" - פסול עגלה בעבודה להיות עגלה
ערופה. (ל.)

ב) התורם את של חברו, בלא דעת חברו, מתי תרומתו תרומה? אם בא בעה"ב, והוסיף,
או שאמר 'תן מן היפות' ויש יפות מהם. (כב.)

ג) יע"ל קג"ם - מה מסמן כלל זה, והאם תוכל לפרט למה רומזת כל אות? (אם
אתה מכיר מחלוקות ראשונים ציין אותן) יאוש שלא מדעת (כאן כב.), עֵד זומם נפסל למפרע
(סנהדרין כז.), לחי העומד מאליו (עירובין טו.), קידושין שאינם מסורים לביאה (קידושין נא.), גילוי דעת בגט
(גיטין לד.), משומד אוכל נבלות להכעיס פסול לעדות (סנהדרין שם). לזו שיטת רש"י (כב.). אך לגבי לחי,
בסוגיה שם לא נפסק במפורש; ועל כן יש מפרשים אחרת: ימי לידה שאינה רואה בהם דם לענין ספירת
זיבתה (נדה לו). ותד"ה אב"ל, וי"א: אפשר ולא קמיכוון (הגאון בעל כרחו, פסחים כה.); תוס' קידושין נב. ד"ה
ביע"ל בשם בני רבונא, עם הגהת רש"י שם). ולגבי האות ע, המורה על עֵד זומם, י"א שפוללת גם דין עדים
שהוכחו ולבסוף הזומם, שהכחשה אינה תחילת הזמה. (ב"ק עג.; ישי"ש ב"ק ז, כג.)

ד) האם "מעבירים על האקלים"? לא. בסוגייתנו נאמר שזה מוסכם לדעת רבה; אך בשם רבא א"ר
זביד שימעבירים [אך ע"י תורא"ש, רשב"א, ריטב"א ושטמ"ק, שאין זה דווקא; שהרי רבן גמליאל אמר שאין
מעבירין בעירובין סד]. (כג.)

ה) "עלה אחד בַּד אחד", באיזה עניין נאמר, ובאיזה הקשר נזכר בפרקנו? עַרְבָּה כשרה אפי' אינה אלא עֵלָה אחד בענף אחד.¹ הובא בפרקנו להסביר לשון הברייתא "כגון בְּדֵי מחטין וצינורות" (לא שבעתן העין) שהמוצא א"צ להכריז, ו"בדי" = עצים דקים שתולים בהם מחטים וכו'. (כד.)
ו) בפרקנו הוזכר החורבן בשני הקְשָׁרִים. מהם? "משחרב בהמ"ק שיבנה במהרה בימינו התקינו שְׁהוּ מַכְרִיזִים בבתי כנסיות" (כח.), "אשר יעשון זו לפנים מְשֻׁנֶּת הדין, דאמר ר' יוחנן: לא קרבה ירושלים אלא על... שהעמידו דבריהם על דין תורה". (ל.)

ז) הרוצה לאבד מעותיו - מה יעשה? ילבש בגדי פשתן רומי (יקרים ומתבלים מהר), וישתמש בכלי זכוכית לבנה, וישכור פועלים לעבודות בשווריו ולא ישגיח עליהם. (כט.)

ח) האם אפשר לחלק שותפות באופן חד־צדדי? אם כן, כיצד? רק בפני שלושה, אך אפי' הדיטות. (לא-לב.) [חוץ מפעוֹת שוות שא"צ (עי' לקמן סט.)]

ט) לעתים התורה משתמשת בלשון כפולה ("עֵזֶב תֵּעֲזָב"). מלבד ה-3 השייכים לנושאי הפרק, מובאות בגמ' הדרשות מ-10 פסוקים נוספים. נסה להיזכר בכמה שיותר. "שלח תשלח" שילוח הקן אפי' 100 פעמים, ואף לדבר מצווה; "הוכח תוכיח" אפי' 100 פעמים ואפי' התלמיד רב; "מות יומת המִפְקֵה" וכן "הכה תכה" בעיר הנדחת - אם אי אפשר בסיף, בכל מיתה שאתה יכול; "השב תשיב לו את העבוֹט" כסות לילה, וכן "אם חבל תחבל שלמת רעך" כסות יום תשיבנו ביום - אפי' מִשְׁקָנוֹ שלא ברשות ב"ד; "פתוח תפתח" הלוואה לעני אפי' לעניי עיר אחרת; "נתון תתן" (הלוואה לפני שמיטת כספים) - אפי' מתנה מועטת; "העניק תעניק" לעבד עברי - אפי' לא נתברך הבית בוכותו; "העבט תעביטנו" - הלוואה לעני - יש לו ואינו רוצה להתפרנס. (לא.)

י) כיצד זיהה מר זוטרא חסידא את גַּנְבֵי כוֹסֵי הַפֶּסֶף? ראה שאחד התלמידים נוטל ידיו ומנגנן בגלימת חֲבָרוֹ. (כד.)

יא) "ולעולם הָיִי רֵץ לַמְשֻׁנָה יותר מן התלמוד". מה קשה על זה? ומה ההסבר לְדַבְרֵי בַּאוֹתָהּ ברייתא נאמר "העוסקין וכו' תלמוד - אין לך מדה גדולה מזו!" וההסבר, שפימי רבי נשנתה הברייתא, ובעקבות המשפט הנ"ל שֶׁבָּקוּ כו"ע מתניתין ואזלו בתר תלמודא; ולכן דרש להם ש"הָיִי רֵץ לַמְשֻׁנָה". (לג.)

יב) מהו ההקשר המדויק (והבלעדי בפרקנו) שבו הוזכר אֶלְיָהוּ? בעניין הטיפול באֲבָדָה, המוצא "כלי זהב וכלי זכוכית לא יגע בהן עד שיבא אליהו". (כט: ל.)

¹ רש"י כתב שמדובר בערבה שנשרו מקצת עליה, ובהגהות הגר"א (אות ג) כתב: 'תמוה מאוד'. עיי' סוכה מד, ב שמשמע שמדובר בערבה שהיו מקיפים בה במקדש. ועיי' ברש"י שהאריך לדון בדברי רש"י בסוגייתנו (כד, א ד"ה 'עלה אחד'), והציע להגיה בדבריו.

וַיִּפֶּק רְצוֹן מִה'

פיוטים למועדים

